

Ola Rye

Aukrust i småformat

Kjell Aukrust har klart det bare de aller færreste kunstnere evner; å representere et så vidt spekter av uttrykksformer at det fenger interesse blant alle generasjoner, og blant alle lag av folket. Til overmål har han greid det uten å gå på akkord med kvaliteten. Alvdalskunstneren har siden gjennombruddet på 50-tallet knapt vært ute av offentlighetens rampelys eller mediabilde. Har det ikke vært bøker, så har det vært film – eller oppfinnelser, eller radioprogrammer med brusrap og elleville påfunn – hvis det da ikke har vært kruttsalutt i spisesalen på Continental, sidevognstur til de Andalusiske sletter eller biltur med den svenske forfatteren Per Lagerkvist i leid Alfa Romeo med speedometernåla på 190 og ubalanse i forhjulene, eller ...

Det meste er behørig omtalt og kommentert. Av forfatteren selv, men i like stor grad av andre. Er det så noe mer å komme med, eller noe nytt å legge til? Svaret er sannsynligvis nei – i hvert fall om en tenker ren overflatebiografi.

Men det finnes faktisk sider ved hans mangslungne produksjon som ikke er så omtalt og kjent. Hans bøker er registrert og ført bibliografier over. Det samme er sikkert hans tegninger og malerier. Det som ikke er fullt så kjent utenom kretsen av ivrige samlere, er hans enorme produksjon på småtrykksakenes område. Fremfor alt

julekort, men også et rikt utvalg av brevmerker, billetter og alskens annet.

Kort

Og akkurat kort er det denne lille artikkelen skal handle om. Det aller meste han har utgitt siden starten på slut-

Første nissekort: Streken er fortsatt litt uferdig, men Kjell Aukrust var ikke mer enn 16 år da dette kortet ble tegnet. Det er utgitt av JHK og bærer serienummer 2357/4.

ten av 30-tallet, er registrert og listeført av postkortsamlere. Men på tross av at Aukrust er landets mest populære kunstner også på dette området, er det mulig at det fortsatt finnes kort som er uregistrert blant hans vel 160 utgivelser. Disse utgivelsene er fordelt på et 100-tall forskjellige motiver. Nesten uten unntak er kortene utgitt i serier på fire og fire. Ut fra logisk serienummerering er det fortsatt tre kort som det mangler motivbeskrivelse av. Osломannen Rolf Lillebo har ført utfyllende lister over utgivelsene – og konkluderer med at to serier fra Oppi i 1948 er ukomplette. Nummer 612/3 og 612/4 og 620/4, er ukjente. Det er mulig de eksisterer, men sannsynligheten er heller liten, ifølge kjenneren og samleren Lillebo.

Enkelt uttrykk

Glansperioden for postkorttegneren Kjell Aukrust var utvilsomt på 40-tallet – og dette gjelder både produksjonsomfang og motivmessig kvalitet og særpreg. Men det var i 1937 det hele begynte, med en serie på fire kort utgitt av J.H. Kühlenholts forlag (Etter påskriften er kortene tegnet året før). Kunstneren selv har ikke vært nådig i sin senere dom over disse ”kunstverkene”, som gjerne kan beskrives som heller enkle og naivistiske i stilen. Motivene, ”Rev mot nattehimmel”, ”Dompaper på skigard”, ”Ekorn på skigard” og ”Ekorn på grein”, vitner – i diplomatisk språkbruk – om en kunstner som fortsatt har mye å gå på. Det var da også dette siste kortet i den første serien som senere fikk Aukrust til å undre seg hvor-

for han i all verden hadde tegnet en rev høyt oppe i et tre – helt til han oppdaget at dyret skulle forestille et ekorn!

Om disse kortene ikke finner nåde for den voksne kunstnerens blikk, er de desto mer ettertraktet blant folk som verdsetter sjeldenhet minst like høyt som de motivmessige kvalitetene. En kan jo forstå at opplagene ikke var så store – og det er heller ikke vanskelig å skjønne at de som mottok sine julehilsener på baksiden av Aukrusts tidligste kort, hadde vanskeligheter med å innse at disse skulle bli de reneste verdipapirene for en stadig større gruppe av konkurrerende samlere et halvt århundre senere.

40-tallet

Det begynnende særpreget kommer til uttrykk i hans neste serie – med fire nissemotiver. Streken er fremdeles ikke spesielt ledig, og var det ikke for tydelig signatur, ville det vært vanskelig å gjette at motivene skrev seg fra Kjell Aukrusts hånd.

Så kommer 40-tallet – og et sant mylder av smånisser i de utroligste situasjoner og med de mest elleville påfunn: på aketur med mangletre, sovende i sin egen toppplue, i rollen som Wilhelm Tell, i selvbygget trebil med knottgenerator. Nå har streken fått særpreg og personlighet: Den som har sett ett av disse 40-tallskortene, trenger ingen signatur for å gjenkjenne resten. Om situasjonene og figurene er forskjellige, er likhetstrekkene desto mer karakteristiske: De små, underfundige, skjegguløse fyrene med høye røde toppluer, tollekniv, kort vest og vømmøls-

Fantasi: Elleville påfunn, flotte figurer og stor fantasirikdom preger de mange nisseseriene som ble utgitt op Oppi forlag på 40-tallet. Disse fire kortene har følgende serienummer: 568/1, 568/4, 567/1 og 620/1.

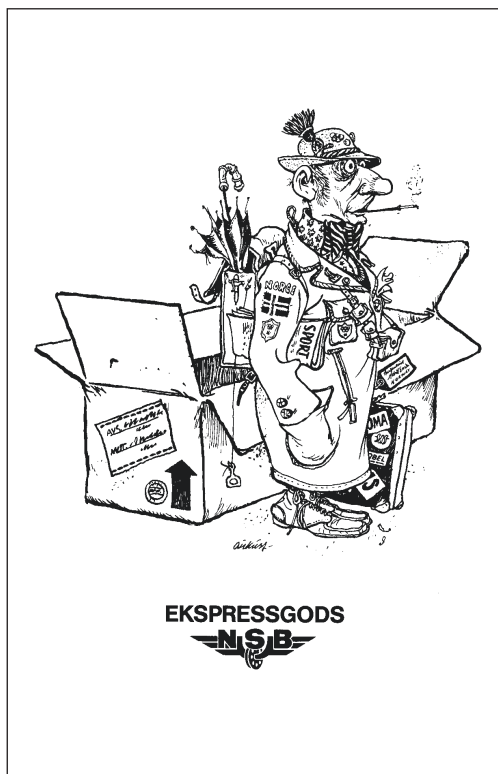
Militær humor: Ett av en serie på fire kort utgitt av Forsvarets kantiner i 1957.

bukse med bot i baken. Norske nisser slik norske nisser skal være, og i desidert norskeste laget under okkupasjonstiden. Den røde toppluen var i likhet med bindersens i jakkeslaget et motstandssymbol som ble forbudt ved lov allerede i 1941. Også på postkort! Av den grunn er det lettere å finne postgåtte kort med røde nisseluer stemplet i 1945 enn i løpet av de fire foregående årene til sammen. Men i det store og hele er Kjell Aukrusts omfattende produksjon av julekort på 40-tallet forholdsvis lett å få tak i.

Opptrykk

Om krigståret var preget av produktivitet på småtrykksakenes område, er

det opptrykk av tidligere motiver som regjerer de to neste tiårene. Vi finner igjen de akende nissene på mangletre, den sovende nissen i topplua og mange av de andre klassikerne, men nå utstyrt med både ramme, gull og glanset overflate og med andre serienummere. Én serie skiller seg imidlertid ut; de uforlignelige soldatkortene utgitt av Forsvarets kantiner i 1957. Fyndige skildringer i tekst og strek av hvordan livet i den kalde norske armeen fortonet seg for Ola soldat på femtitallet. Etter mitt skjønn noe av det artigste som er utgitt av humoristiske kort her i landet. En skulle tro opplagene var forholdsvis store, men uansett er dette svært vanskelige kort å få tak i i dag. Dessverre.

Sjeldenhet: Reklamekort fra NSB, s annsynligvis utgitt en eller annen gang på 60-tallet.

Nye forlag

Debuten i kortsammenheng skjedde på J.H. Kuenholt forlag. Deretter fulgte en rekke serier på de etablerte forlagene Oppi og Mittet. Fra midten av 70-årene er det andre utgivere som overtar. Esso står for eksempel som utgiver av en serie på fem kort fra denne tiden. Tre av motivene er utgitt av Helge Erichsens forlag et tiår senere, mens de to siste - Emanuel Desperados i festantrekk, og som fotballspiller - kun er kjent fra Essos utgivelse.

På 80-tallet kommer det nye jule- og nissemotiver, men fremfor alt er kor-

Nyere: Dette kortet ble utgitt av Esso på 70-tallet, og hører også med blant de utgivelsene som er svært vanskelig å få tak i i dag.

tene fra dette tiåret preget av Solan og Ludvig, samt enkle og stemningsfulle naturmotiver. Det siste registrerte motivet er fra 1993 - utgitt av Norsk Folkehjelp - og viser Ludvig bærende på et kandelaber. Vi håper det bare er det foreløpig siste!

Adresse:
Ola Rye
2540 Tolga